

УДК 371.2 : 373.1(477):94(477).15

Христина Скрипка
(Івано-Франківськ)

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті пропонується аналіз динаміки розвитку українського шкільництва у Великобританії періоду другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Визначено основні здобутки і проблеми організації шкільного навчання в школах українознавства Великобританії.

Ключові слова: українська діаспора, Великобританія, українське шкільництво, школи українознавства, навчальна програма школи українознавства.

Українська діаспора відіграла одну з найважливіших ролей у популяризації української культури в широкому міжнародному просторі, високо піднесла духовний та інтелектуальний потенціал нації, зуміла зберегти культурні традиції та мову. Розвиток культурно-мистецьких і освітньо-громадських аспектів діяльності української діаспори Великобританії – вагома складова сучасного стану праці українців поза межами батьківщини. Дослідження напрямів діяльності українців у Великій Британії у післявоєнний період спостерігаємо у роботах багатьох науковців: М. Бурбана, В. Дутчак, Г. Карась, В. Луціва, О. Кравченко, Ю. Покальчука, Г. Щигельської та ін., які відкрили широкому загалу інформацію про мистецьку діяльність видатних осіб і колективів української спільноти Великобританії.

Однією з найважливіших і провідних напрямів діяльності найбільшої громадської організації Союзу українців Британії (СУБу) є шкільництво, яке не тільки впливає на розвиток та культуру українського молодого покоління, але й активно запобігає розвитку асиміляційного процесу. Метою статті є аналіз динаміки розвитку українського шкільництва у Великобританії періоду другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Серед завдань статті: визначення ролі українських громадських організацій, зокрема СУБ (Союзу українців у Великій Британії) у розвитку національної шкільної освіти; аналіз змісту шкільної освіти (на основі навчальної програми школи українознавства), програм і методик навчання українців у недільних школах Великобританії; оцінка організаційної й видавничої діяльності Спілки Українських Учителів і Виховників у Великій Британії.

Суттєвим джерелом для наукових узагальнень автора слугували статті журналу «Українська Думка» (Лондон), статистичні довідки та звіти, навчально-методичні матеріали шкіл українознавства Великобританії.

Українці Великої Британії, згуртовані у організацію СУБ дбали про збереження національного напрямку виховання молодого покоління, а саме українських дітей. Це стало поштовхом для заснування Шкіл українознавства в більшості міст, де проживала українська діаспора – Аштон, Болтон, Брандфорд, Галіфакс, Гаддерфілд, Дарбі, Ковентрі, Лестер, Лондон, Манчестер, Ноттінгем, Рочдейл, Строкпорт [26]. «Структурно СУБ складається із секцій: Бібліотеки ім. Тараса Шевченка і Музею ім. Тараса Шевченка, Комісії допомоги українському студентству, Організації українських жінок у Великій Британії та Спілки українських учителів і виховників. СУБ представляє практично весь обшир українства у Сполученому Королівстві, і саме цій організації українська спільнота завдячує створенням на теренах Великобританії першої школи українознавства й розвитку українознавчої освіти загалом» [19].

Початки організації Шкіл Українознавства проходили у важких умовах як соціальних, так і матеріальних. На той час українці не мали соціального захисту від держави і не могли надіятися на підтримку чи допомогу. Виходили з власних сил і контингенту, адже серед діаспори були відомі вчені, письменники, літературознавці, учителі шкіл, музиканти, артисти художники і багато інших талановитих українців, які дали поштовх до виховання молодого покоління, а саме заснування дитячих закладів Садочків та Шкіл Українознавства. Важливу допомогу й опіку в організації початкових навчальних закладів надавали українські церковні організації (автокефальної православної та греко-католицької церков).

Як стверджує Ю. Покальчук, школи українознавства «постали як необхідність українських батьків – свідомих свого походження, патріотично настроєних – дати своїм дітям максимально можливе в умовах Британії українське виховання, прищепити їм, окрім знання мови, і любов до України, культури й історії рідного краю» [20, с. 47].

Перший український Дитячий Садок було організовано у червні 1950 року в Рочдейлі з ініціативи о. Гірняка під керівництвом М. Лук'яненка, в його ж приміщенні, а згодом було придбано власне, де продовжувалося навчання учнів у кількості 50 осіб. Навчально-виховну роботу проводили М. Лук'яненко, І. Оленич, М. Амброз, О. Парашак, Н. Боженко, К. Дрогомирецька, І. Коник. У школі крім навчання проводилися декламації, співи, ритмічні вправи, якими керували І. Оленич, М. Цебрій, а уроки народних танців проводилися під керуванням п. Максимович.

В той час Управа Відділу Аштон–Лянкашір робила спробу організувати курс Українознавства, але після кількох лекцій, через брак кваліфікованого керівника, курс було припинено. В 1952–1953 роках за ініціативою СУМ створено курс українознавства, який започаткували М. Лук'яненко та Д. Левицький. А в 1954 році було організовано першу Школу, який відвідували 30 дітей, під опікою учителя Я. Волощук. Школа, «радше передшкілля в першій стадії свого існування», містилася в приміщенні «Червоного Хреста», що при церкві св. Анни. В 1956 році з придбанням нового приміщення ситуація змінилася – було придбано нові меблі, шкільне приладдя, при школі відкрито кухню. Школа працює в суботу і в неділю, яку відвідують 50 дітей з Аштона та сусідніх околиць: Сталібрідж, Дукінфілд, Гайд, Мозлей, і далеко віддаленого Гольоссоп. До організації школи найбільше зусиль приклали як учитель і керівник школи Я. Волощук, учитель М. Гозгін та голова СУБу В. Дуліба. Духовно-релігійну опіку надавали душпастирі І. Гусяк та А. Максимук. Школа має три класи. Кожної неділі відбуваються заняття співу (кер. п. Сплавник) та школа танців (кер. О. Котигроб та В. Федорів) [28].

У Манчестері в 1953–54 рр. було створено батьківський комітет для опіки над українськими дітьми й організації передшкілля. Першою вчителькою в суботній школі була О. Бабуняк. Великий внесок у працю з українською дітворою, починаючи ще з 1949 року, зробив балетмейстер П. Дністровик. У шкільному процесі активну участь беруть А. Герасимович, М. Ткачук, А. Кривонос. Духовну опіку провадить о. В. Дзьоба.

Одна з перших Шкіл Українознавства у Великобританії була започаткована в 1953 році в м. Болтон о. Я. Гаврилюком, а першою вчителькою була досвідчений педагог О. Гаврилюк, уроки співу проводив Г. Болюбаш [1]. З роками при школі утворилися такі мистецькі гуртки: мішаний хор «Веселка» і драматичний гурток (кер. Г. Болюбаш), струнний оркестр (кер. І. Маслівець), танцювальний ансамбль (кер. М. Курпіта, пізніше Т. Старчак).

Дещо пізніше, 21 березня 1954 року у Волвергамптоні почала діяти недільна початкова школа під керівництвом І. Польняк (16 дітей), а в жовтні 1955 року у перший клас перейшло (20 дітей), яких навчала Г. Бай. Вона ж вела танцювальний гурток, які брали участь у концертах в м. Болтоні. До кінця 1955 року Школа Українознавства працювала при католицькій церкві, в якій навчалися й англійські діти, а пізніше у домівці при церкві. Того ж 1954 року 1 листопада в Олдгам–Ланкашір була організована суботньо-недільна школа, що охоплювала 28 дітей, а в 1956 році організований дитячий садок (26 дітей). Учителями і вихователями працювали Ю. Буцяк, пани Прокопів, Калинич, Шевчук, Романюк і пані Ластовецька. Адміністратором був шкільний референт Управи Відділу В. Хімера, якому допомагав Батьківський Комітет. При школі діяв танцювальний гурток (кер. Ю. Хома). Школа самостійно влаштовувала виступи, декламації та ювілейні роковини. Також у жовтні цього року була заснована суботня Школа Українознавства у Редінгу. Її перший рік навчання проводився в будинку голови Батьківського Комітету Т. Гибали, а другий – в будинку М. Кухарчука. У школі було 8 дітей, їх учителем був Б. Куць. Учні вивчали мову, історію, арифметику і спів.

У наступному 1955 році були засновано декілька шкіл. Серед них – Школа в Бері, в якій вже було 3 класи, керівником якої був Ю. Кисілевський (учні відвідували школу 3 рази в тиждень). При школі функціонував драматичний гурток (кер. Д. Іванишин), танцювальний гурток (кер. п. Остап'юк) та хор (кер. В. Явна). В Ковентрі на початку лютого 1955 року в школі навчалося 20 дітей; в Сток он Тренті – Стаффордшір влітку 1955 року було засновано передшкілля в католицькій церкві. Тут навчали Л. Голубович, Д. Безус, Г. Сачик. Навчання відбуваються щотижня, передшкілля відвідують 16 дітей.

В Едінбурзі того ж 1955 року Дитячий садок і Школа перебували ще в стадії організації; в Галіфакс-Йоркшір було створено Школу Українознавства, яку відвідувало 16 дітей. Учителями і виховниками були О. Слабодух, Б. Левицький, С. Жупанський і В. Опавка.

Відкриття Шкіл Українознавства поширювалось і на інші міста, де жила і працювала українська діаспора. Так на початку 1956 року почалося навчання в Школі Українознавства (у винайнятому приміщенні) в Дарбі. Тут було всього 9 дітей (I-й клас), де навчали учительки А. Горобець і М. Францкевич. Господарськими справами відав Батьківський Комітет, очолений В. Ковалем.

Того ж 1956 року, після придбання приміщення було засновано Школу з кількома учнями в Гаддерсфілді. Відділ не мав належних сил для створення мистецьких груп, але національні свята відзначалися рефератами, декламаціями та виступом аматорського драматичного гуртка. У Блакбурн – Ланкашір суботня школа розпочала навчання з 10 дітей. Декілька старших дітей створили декламаційну групу, а курс дитячих танців проводив П. Дністровик.

У Тодморден Школу було засновано за ініціативою ОУЖ, до неї належало 40 учнів, а також функціонував дитячий садок. До учительського складу входили С. Мих, Я. та С. Колодій, А. Луців, В. Щур, І. Пацун). ОУЖ брала на себе відповідальність організовувати різні дитячі святкування.

При відділі СУБу в Лондоні існувало передшкілля, яке відвідували 20 дітей, керував ним гурток ОУЖ. Про Школу Українознавства ім. Пречистої Диви Марії в Лондоні більше довідуємося із статті «Золотий Ювілей Школи» М. Думич в часописі «Українська Думка» (2006): «Свято відкрив Голова Відділу СУБ Б. Цяпріна. Перший директор Школи Українознавства М. Шинкарук присвятив їй 35 років свого життя. Під його керівництвом Школа Українознавства стала дійсно навчально-виховним осередком, де вчили любити українську мову, розмовляти нею, вивчали історію рідного краю, географію. Своїми спогадами поділилися колишній секретар Школи і вчитель Іван Стасік, колишня вчителька Ольга Федишин та випускниця Тамара Буревич-Бурто. Новий напрям школа отримала під директоруванням Стефанії Мигаль. Навчання ставало на наукову основу, мінялася методика викладання мови, літератури, історії, географії. На святкуванні виступив Шкільний хор під орудою І. Терлецької та О. Брилінської [3].

Початок створення всіх шкіл був нелегким через брак приміщення, шкільного устаткування та підручників. Та в процесі їх розвитку кількість учнів зростала, тому виникала необхідність у створенні садочків – передшкілля. Школи постійно мали потребу у професійно-вчительському складі, тому, Управа Відділу СУБ та Гурток ОУЖ подали повну моральну і матеріальну підтримку при відділі СУБ. У процесі формування було створено Батьківські комітети, які відігравали велику роль в процесі навчання.

Спілку Українських Учителів і Виховників у Великій Британії було засновано в 1955 році, яка поставила перед собою завдання об'єднати учительські сили та вести педагогічну опіку над школами, розробляючи для них методичні плани навчання, а також розвивати працю над підготовкою учительських кадрів і вихователів. Управа Спілки Учителів та Вихователів вела інспекторську роботу (контроль) щодо проведенні навчального процесу в школах українознавства та дитячих садках. Неодноразово проводила конференції, зразкові відкриті заняття на яких були присутні запрошені вчителі сусідніх Осередків. Тут вони ділилися практичним та теоретичним досвідом роботи з дітьми різної вікової категорії, тісною співпрацею з батьками. При цьому були обговорені нові проекти щодо розширення та формування нових шкіл, а також, проведення учительських курсів для нових кадрів.

Слід зауважити, що життя Шкіл Українознавства знаходило повну підтримку і допомогу з боку Головної Управи й Управ Відділів СУБу, Управ й Осередків ОУЖ, а також молодіжних організацій Українського Пласту (КВОМ), Спілки української молоді (СУМ) та Батьківського Комітету.

Спілкою Учителів і Виховників було видано низку підручників та методичних посібників, а з них: «Організація Виховної Праці в Українських дитячих садках на еміграції» Я. Марченко; «Діти і Школа» І. Польняк та Я. Марченко [25].

Під час інспектування шкіл були переглянуті і схвалені конспекти з Історії України для 5–6-х класів, вироблені програми навчання для 7–9-х класів та встановлено нову форму шкільних щоденників. Програма була складена для Шкіл Українознавства на 7-річний курс навчання.

Наприкінці 1960–1961 шкільного року СУУВ охоплювала діючих 39 шкіл із загальним числом учнів – 1439 та 123 учителя. При цих школах було 16 дитячих садків, які відвідувало 211 дітей та 26 – вихователів. Разом у школах українознавства й дитячих садках¹ було 1650 дітей [25].

Використовувалися в процесі навчання дидактичні видання, опубліковані під егідою СУБу. Це, зокрема, шкільні підручники для навчання української мови вдома і в школі: К. Вагилевич – «Український фотологічний Буквар»; Б. Романенчук – «Українська Читанка» для II – III – IV років; К. Кисілевський – «Українська Читанка» для V – VI років; М. Овчаренко – «Українська Читанка Золоті Ворота» для VII – VIII років; Б. Романенчук – «Українська Мова» (граматика і правописні вправи для II – III років); С. Рудницький – «Початкова Географія України» за редакцією Е. Жарського; «Історія України» (з ілюстраціями, вид. Шкільна Рада); «Рахунки» II-III-IV роки; «Політична Карта Сучасної України» та інші технічні підручники: «Анатомія і Фізіологія людини», «Алгебра», «Геометрія», «Астрономія» [14].

Програма Школи Українознавства включала не тільки завдання вивчення мови, літератури та історії України, але й формувала та виховувала учнів в українському культурно-мистецькому дусі. Для цього створювалися мистецькі самодіяльні гуртки: хори, танцювальні колективи, оркестри, драматичні, літературно-музичні гуртки та спортивні.

Звіт 1963–1964 року СУУВ інформує, що Школи Українознавства потребують вирішення окремих проблематичних питань, зокрема, це – мішані подружжя та юнаки, які завершили курс навчання. Отже, учні сімей мішаного подружжя отримували додаткову увагу в процесі навчання, а юнаки були забезпечені ще кількома роками навчання (8-10 класи) в Школі Українознавства. А в 1964–1965 н. р. з

¹ Аннан, Аштон, Бері, Бірмінггам, Блекбурн, Болтон, Брадфорд, Волвергамптон, Волдгам Крос, Галіфакс, Гаддерсфілд, Галашілс, Глазгов, Глоссоп, Глостер, Дербі, Дюсбері, Единбург, Каннок, Карлайл, Кіглей, Кіддермінстер, Ковентрі, Лестер, Лідс при Відділі СУБ, Лідс при пар. УАПЦ, Лондон, Мансфілд, Манчестер, Міддлетон, Ноттінггам, Олдгам, Редінг, Рочдейл, Скунторп, Слов, Сток-он-Трент, Стокпорт, Тодморден.

урахуванням вивчення мови на чужині, для дітей з малим мовним запасом слів п. М. Дейко (Австралія) видала підручник Читанку «Волошки».

Ще однією з основних проблем шкільництва була реєміграція українців до США, тому деякі представники учительського складу залишали місця праці, і школа знову ж потребувала нових педагогічних кадрів. Проте незабаром нове покоління юнаків та юначок, які щойно завершили повний курс навчання, вже самі активно включалися у процес навчання та виховання.

Газета «Українська Думка» давала можливість інформувати громаду про розвиток шкіл на території Британії розділом «Учительська Сторінка», в якій подавалися матеріали звітів, новини, інформацій для батьків та майбутніх планів на подальші роки [12]. В цей період було відзначено 10-літній Ювілей кропіткої праці учителів і виховників Манчестеру, Галіфаксу, Болтону, Брандфорду, Волвергемптон. Заходами Президії Педагогічно-Освітньої Комісії і Управи Спілки Українських Учителів і Вихователів почалась організація Вищого Учительського Курсу, щоб тим самим уможливити працюючим учителям підвищити свій професійний рівень у старших класах українознавства. Програма навчання була розрахована на два роки навчання [21].

На семінарі Вищих учительських курсів 22–23 вересня 1962 року в Лестерні (присутні 30 чол.) були виголошені доповіді на теми: «До питання літературної традиції старої Української літератури у зв'язку з питанням про похід Ігоря Святославича, сина Олега» – В. Шаян, «Етнографія – наука про націю» – О. Воропай, «Деякі відмінності української фонетики в порівнянні з англійською» – В. Шаян, «Українська культура в світлі світової культури й цивілізації» – М. Фостун, «Наука співу в Школах Українознавства» – В. Попадинець. Семінар було організовано для виховання і навчання, при тому ж надаючи практичні поради й вказівки курсантам [23].

На основі статистичних даних В. Маркуся О. Кравченко вирізняє три головних періоди процесу розвитку шкіл українознавства: 1) 1953 – початок 60-х років – «експериментальний» (діяло 20 шкіл, у яких навчалось 320 учнів, і 7 дитсадків, де перебувало 200 дітей); 2) 1964–1968 роки – період найвищого розвитку, коли школи поповнили нові покоління, діти українців, народжені у Великобританії; 3) 1970–1987 роки – період спаду (залишилося 14 шкіл, в яких навчалось 350 дітей) [19]. З кінця 80-х років і до наших днів можна визначити четвертий період розвитку українознавчих шкіл, для котрого характерним є незначний ріст кількості учнів і дітей в школах і садках (за рахунок приросту українського населення внаслідок четвертої хвилі еміграції), проте спостерігається загальне скорочення шкіл і садків у Великобританії.

Сьогодні більшість Шкіл Українознавства працюють на основі навчальної програми й методичних рекомендацій М. Савдик (Лондон, 2002) [22]. Вони видані як основа для творчого використання вчителями у навчальному процесі з українознавчих предметів (українська мова і література, історія та географія України), із врахуванням християнських засад. Серед основних етапів вивчення предметів: читання та розвиток мовлення (2–5 клас); елементи граматики української мови та розвиток зв'язного мовлення (2–4 клас); українська література оглядово та розвиток мовлення (6–8 клас); граматики української мови та розвиток зв'язного мовлення (5–8 клас); історія України – рання доба, слов'яни, Київська держава до князя Володимира Великого (6 клас, 2 півріччя); історія України – Київська держава, Галицько-Волинська держава, українські землі у складі Литви і Польщі (7 клас); історія України – козацько-гетьманська держава (8 клас, 1 півріччя); географія України (8 клас, 1 півріччя; 9 клас, 1 півріччя); історія України – нова доба (9 клас, 2 півріччя); історія української літератури (9–10 класи); історія України – повторення курсу (10 клас). Екзаменаційні праці учні здають з української літератури нової доби (до початку 1 і 2 півріччя 10 класу). Іспити – з географії України (9 клас), історії України, історії української літератури, української мови (10 клас) [22, с. 2].

Серед українських письменників, творчість яких вивчається в школах Українознавства – Т. Шевченко (2–10 класи), І. Франко (3–10 класи), Леся Українка (4–10 класи), О. Кобилянська (6–7 класи), І. Котляревський, П. Куліш, М. Коцюбинський, М. Вовчок, М. Шашкевич, Б. Лепкий (8 клас), Г. Скворода, літописи Київський і Галицько-Волинський, «Слово о полку Ігоревім», М. Смотрицький, Святе письмо, історичні пісні та думи (9 клас), І. Нечуй-Левицький, М. Старицький, М. Кропивницький, письменники ХХ ст. – П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, М. Зеров, діаспори – У. Кравченко, О. Олесь, Ю. Клен, О. Теліга, сучасні – В. Стус, В. Симоненко, Л. Костенко та ін. (10 клас).

З читання та розвитку мовлення використовуються читанки «Рідне слово», «Волошки», «Рідний край», в старших класах з української літератури – підручники-хрестоматії «Євшан-зілля», «Тирса», де опрацьовується тематика побутових, географічних та історичних тем, особливостей Святої Літургії в церкві, святкування традиційних свят календарного християнського циклу (Святий Миколай, Різдво, Новий рік, Йордан, Вербова неділя, Великдень, Івана Купала, Спаса, Успення і Покрова Пресвятої Богородиці), приурочені святкові дійства – день Матері, вертеп, Маланка тощо.

Історія української літератури опрацьовується за підручником В. Радзикеви́ча (Нью-Йорк, 1982 р.). Для навчання з інших предметів також рекомендуються підручники видані в діаспорі: з історії України – І. Крип'якевича, М. Дольницького, з географії – С. Рудницького, М. Дольницького, а

також підручники 1991–2001 рр., видані в Україні. Наприкінці програми подана тематика основних екзаменаційних вимог.

Зауважимо, що українська мова є серед основних предметів іспиту загальної освіти Великої Британії (т. зв. General Certificate of Secondary Education). Отримання свідоцтва кваліфікує випускника зі статусом середньої освіти. Учні, що навчаються в школах або коледжах середньо-шкільного рівня мають у програмі вибір іноземних мов, в тому числі й української. У процесі іспиту кандидат отримує завдання, підтверджені сесією Університетського Управління, у якому є три пункти: уривки з прози для перекладу з української на англійську мову; уривок з прози для перекладу з англійської на українську мову; вільна тема до опрацювання українською мовою. Ці роботи перевіряються і оцінюються Комісією Лондонського Університету.

Таким чином, українське шкільництво – важлива складова діяльності СУБ, що забезпечує національно-освітні й патріотичні пріоритети навчання і виховання. Проводячи аналіз функціонування щодесятиріччя Шкіл Українознавства, слід зауважити процеси розвитку та падіння. Вже в 1961 році, після десятиліття функціонування закладів, нараховувалося 39 Шкіл, які відвідували 1650 учнів під керуванням 123 вчителів та 26 вихователів. А в 1971 році відвідування шкіл досягло 2050 учнів під керуванням 200 вчителів. Цей період був найпотужнішим і найактивнішим в історії української діаспори Великої Британії. У 1981 році відвідування шкіл зазнало падіння до 590–600 учнів та 85 вчителів, внаслідок чого шкіл зменшилося до 24. А через 10 років у статистичному Звіті зауважено найбільше падіння, коли нараховувалося тільки 13 шкіл з відвідуванням 480 учнів та 81 вчителів. Впливом на таке стрімке падіння були мішані подружжя та брак зацікавленості батьків у відвідуванні суботніх шкіл. Як показує статистична таблиця «Української Думки» 1992 р., у цьому році в усіх школах Українознавства було 1832 дітей. У порівнянні з попередніми шкільними роками це число дещо збільшилося, але щорічний спад зафіксований на цифрі 216. Прогнозувалося, що в наступних роках це число буде спадати, бо середній вік батьків переступив 50 років життя, тому нових народжень не очікується. В 1992–1993 навчальних роках залишилось 11 дитячих садочків та 13 шкіл Українознавства в містах: Аштон, Болтон, Брандфорд, Галіфакс, Гаддерсфілд, Дарбі, Ковентрі, Лестер, Лондон, Манчестер, Ноттінгам, Рочдейл, Стокпорт. Всього учнів – 479, учителів – 81 та учителів молодших класів – 70 [16]. За період незалежності України (від 1991 р.) у Великобританії спостерігалось незначне збільшення кількості учнів – за рахунок новонароджених дітей представників четвертої хвилі еміграції, залучення до праці професійних вихователів і вчителів – емігрантів з України. Найбільш чисельно зросла школа у Лондоні, де зосереджена найбільша кількість переселенців.

Як зазначає О. Кравченко, «головною проблемою українознавчого шкільництва на сучасному етапі є невпинне зменшення учнів, викликане кількома факторами: спад народжуваності серед українських сімей, зростання чисельності мішаних подружжів, асиміляція, поширення серед нової генерації українських британців утилітарної ментальності» [19]. Ця ситуація має тенденцію до покращення шляхом окремих освітніх проектів співпраці навчальних і наукових закладів України й діаспори, видання нових матеріалів для українських шкіл за кордоном.

Список використаних джерел та літератури:

1. Болюбаш Григорій. Перша Українська Школа / Григорій Болюбаш // Українська думка. – 2006. – 2–9 грудня. – С. 9.
2. Вищий Учительський Курс // Українська Думка. – 1962. – 8 лютого. – С. 3.
3. Думич М. Золотий ювілей школи / М. Думич // Українська думка. – 2006. – 9–16 березня. – С. 6.
4. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво у Великобританії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. : персоналії і колективи / В. Дутчак // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки / Національний університет «Острозька академія»; Українське історичне товариство; [відп. ред. І. Пасічник, Л. Винар]. – Острог : В-во Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 21. – С. 39–45.
5. Дутчак В. Специфіка мистецької освіти ХХ століття на паралелі Україна / діаспора (на прикладі бандурного мистецтва) / В. Дутчак // Мистецька освіта: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / [Ред. Б. Бойчука]. – Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2013. – С. 70–79.
6. Заставний Ф. Українська діаспора (розселення українців у зарубіжних країнах) / Ф.Л. Заставний. – Львів : Світ, 1991. – 120 с.
7. Звіт діяльності Союзу Українців у Великій Британії за 1955 рік. Англомовний Журналик «Юні Друзі» / Українська думка. – 1956. – 15 березня. – С. 2–3.
8. Звіт діяльності Союзу Українців у Великій Британії за 1960 рік. Англомовний Журналик «Юні Друзі» / Українська думка. – 1961. – 16 лютого. – С. 5.
9. Звіт діяльності Союзу Українців у Великій Британії за 1963 рік. Англомовний Журналик «Юні Друзі» // Українська думка. – 1964. – 19 березня. – С. 6.
10. Звіт діяльності Союзу Українців у Великій Британії за 1977 рік. Видавнича діяльність // Українська думка. – 1978. – 30 березня. – С. 4.

11. Звіт із діяльності Спілки Українських Учителів і Виховників СУУВ 1960–1961 // Українська Думка. – 1961. – 17 серпня.
12. Звіт із діяльності Спілки Українських Учителів і Виховників СУУВ 1963–1964 // Українська Думка. – 1964. – 20 серпня. – С. 3.
13. Звіт із діяльності Спілки Українських Учителів і Вихователів СУУВ 1971–1972 років // Українська думка. – 1992. – 24 серпня. – С. 4.
14. Звіт із діяльності СУУВ за 1961 рік. Шкільні підручники / Українська Думка. – 1961. – 6 липня. – С. 5.
15. Звіт Спілки Українських Учителів і Виховників (СУУВ) у Великій Британії за 1960–1961 шкільний рік // Українська Думка. – 1961. – 17 серпня. – С. 3.
16. Звіт Спілки Українських Учителів і Виховників (СУУВ) у Великій Британії Таблиця Шкіл Українознавства за 1992–1993 н. рік. // Українська Думка. – 1996. – 7 березня. – С. 3.
17. Звіт СУУВ // Українська думка. – 1964. – 20 серпня.
18. Карась Г.В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія / Ганна Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
19. Кравченко О. Школи українознавства у світі діяльності українських громадських організацій Великобританії [Електронний ресурс] / Оксана Кравченко. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1845>
20. Покальчук Ю. Українці у Великій Британії / Юрій Покальчук. – Львів : Кальварія, 1999. – 144 с.
21. Президія Української Педагогічно-Освітньої Комісії Вищий Учительський Курс // Українська думка. – 1962. – 8 лютого.
22. Савдик М. Навчальна програма школи українознавства : програма і методичні рекомендації / М. Савдик. – Лондон, 2002. – 37 с.
23. Семінар вищого учительського курсу // Українська думка. – 1962. – 11 жовтня. – С. 7.
24. Скрипка Х. Культурно-освітні аспекти діяльності Союзу Українців Британії / Х. Скрипка. – Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Мистецтвознавство. – Вип. 21–22. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 245–251.
25. Спілка Українських Учителів і Виховників. Річний Звіт СУУВ // Українська думка. – 1961. – 17 серпня.
26. Таблиця Шкіл Українознавства за 1992–1993 н. рік // Українська думка. – 1996. – 7 березня.
27. Трощинський В. Українці в світі / В.П. Трощинський, А.А. Шевченко. – К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 1999. – 352 с. – [Україна крізь віки. Т. 15].
28. Школа українознавства в Аштоні / Українська думка. – 1957. – 23 серпня.
29. Щигельська Г. Інформаційно-видавнича та культурно-освітня діяльність Союзу українців у Великій Британії (1946-1949) / Г. Щигельська // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ : Плай, 2005. – Вип. ІХ. – С. 171–181.
30. Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії: етапи становлення, організація та діяльність (1945–1949 рр.) : автореферат на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук: спеціальність 07.00.02 / Г. Щигельська. – Чернівці, 2006. – 19 с.

Кристина Скрипка

Развитие украинского образования в Великобритании (вторая половина ХХ – начало ХХІ ст.).

В статтє предлагается анализ динамики развития украинского образования в Великобритании второй половины ХХ – начала ХХІ века. Определены основные достижения и проблемы организации школьного обучения в школах украиноведения Великобритании.

Ключевые слова: украинская диаспора, Великобритания, украинская школа, школы украиноведения, учебная программа школы украиноведения.

Khrystyna Skrypka

Development of Ukrainian Schools in the UK (the Second Half of the ХХ – Early ХХІ Century).

This article presents the history of the formation and the analysis of the Ukrainian education dynamics in the UK during the second half of the ХХ – early ХХІ century. The author defines the periodization, major achievements and organizational problems of Ukrainian education at schools in the United Kingdom. The role of Ukrainian civil society organizations is emphasized; in particular the role of the Association of Ukrainians in Great Britain (AUGB) in the development of the national school system is outlined. Therefore, the author concludes that the national school system forms the national identity in the foreign society, helps to preserve the native language and culture, halts the assimilation process, etc. The content of school education (Ukrainian curriculum-based schools), programs and teaching methods of Ukrainian Sunday schools in the UK are analysed. Finally, the author focuses her attention on the organizational and publishing activity of the Association of Ukrainian Teachers and Educators in the UK.

Key words: Ukrainian Diaspora, United Kingdom, Ukrainian schools, schools of Ukrainian studies, Ukrainian school curriculum.